

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за
освітньо-професійною програмою «Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Організаційно-методичні засади оцінювання фінансової стійкості
банків»**

Виконав: студент 4 курсу, групи 1
факультет фінансів та банківської справи
Мілентій Владислав Сергійович
Керівник: д.е.н., професор
Коваленко Вікторія Володимирівна

ОДЕСА - 2022 р

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Найважливішим елементом забезпечення фінансової стабільності банківського сектора є їх фінансова стійкість, при якій платоспроможність постійна в часі, а співвідношення власного і позикового капіталу забезпечує цю платоспроможність і стан фінансової стабільності в світлі довгострокової перспективи.

Трансформація економіки України відбувається у складних соціально-економічних умовах, що характеризується значним тиском інфляційних процесів, девальвацією гривні, платіжною кризою і макроекономічною нестабільністю. У зв'язку з цим гостро постає проблема забезпечення фінансової стійкості банків як стабільних кредиторів суб'єктів господарювання, перспективних секторів економічного зростання [1, с. 7]

Забезпечення фінансової стійкості банків, зокрема банківської системи країни в цілому надзвичайно важливе завдання, так як роки фінансових потрясінь нанесли надзвичайні фінансові збитки. Фінансова стійкість банків – це одна з якісних характеристик його фінансового стану. Забезпечення фінансової стійкості одне з ключових завдань банківського менеджменту, вирішення якої пов'язане з вирішенням питань щодо управління фінансовою стійкістю.

Тому, особливої уваги потребують дослідження методів та інструментарію оцінювання фінансової стійкості банків для прийняття управлінських рішень щодо подальшого розвитку банківського бізнесу та формування клієнтської бази.

Даній темі приділяють значну увагу науковці і практики банківської галузі. Великий внесок у дослідженні методів та інструментів оцінювання фінансової стійкості приділено вітчизняними науковцями, серед яких Варцаба В., Дзюблюк О., Грудзевич У., Єфремова Н., Зверяков О., Іващук О., Карпова О., Коваленко В., Ключько Л., Пантелєєв В., Святко С., Шелудько Н., Шульга Н. та багато інших.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних та методичних засад щодо оцінювання фінансової стійкості банків та визначення шляхів підвищення ефективності її діяльності з урахуванням сучасного стану розвитку банківської системи в Україні.

Відповідно до поставленої мети, *завданнями дослідження* є:

- визначити економічну сутність фінансової стійкості банків та її елементи;
- ознайомитись з інформаційно-аналітичним забезпеченням оцінювання фінансової стійкості банків;
- провести аналіз основних тенденцій розвитку банків України;
- оцінити рівень фінансової стійкості банків на підставі використання економічних нормативів;
- визначити фінансову стійкість банків України;

- ознайомитись з методичними підходами до оцінювання фінансової стійкості банків у міжнародній практиці;
- надати рекомендації щодо поліпшення рівня фінансової стійкості банків.

Об’єктом дослідження є процес оцінювання фінансової стійкості банків.

Предметом дослідження є теоретично – методичні аспекти оцінювання та забезпечення фінансової стійкості банків України.

У процесі написання кваліфікаційної роботи автором використано низку *методів*, зокрема: загальнонаукові методи, а саме теоретичного узагальнення та синтезу – при формуванні терміну «фінансова стійкість», логічного аналізу – діагностиці стану ринку банківських послуг, порівняння – співставлення результатів діяльності банків за 5 років та аналіз діяльності банків у світовому розрізі; коефіцієнтний – для проведення оцінки рівня фінансової стійкості банків.

Інформаційну базу дослідження становлять матеріали фахових періодичних видань, закони та нормативно-правові акти органів державної влади, до видання яких віднесено регулювання діяльності КБ в Україні; дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, аналітичні та статистичні матеріали Національного банку України, фінансова звітність КБ, офіційні ресурси мережі Інтернет.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної дипломної роботи апробовані на I Всеукраїнській студентській науковій конференції «Сучасні тенденції в розвитку банківської системи та фінансових ринків України», м. Дніпро, 2022 р.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (65 найменування) і 4 додатків. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Основний зміст викладено на 78 сторінках. Робота містить 22 таблиць, 16 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади оцінювання фінансової стійкості банків**» було визначено:

На підставі узагальнення наукових праць щодо визначення поняття «фінансова стійкість», було сформовано асоціативний куш даного терміну, який містить у собі наступне:

Фінансова стійкість банків – це здатність банку протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, з метою мінімізації ризиків для збереження максимальної ефективності банківської діяльності в умовах циклічності, позитивного та негативного впливу фінансової глобалізації, розширення взаємозв’язків між банками й іншими фінансовими посередниками, розвитку нових банківських технологій і продуктів.

Елементи фінансової стійкості: капітальна стійкість, організаційно-структурна стійкість, функціональна стійкість, стійкість системи управління ризиками, стійкість інформаційних систем.

Принципи фінансової стійкості: принцип задовільності фінансового стану, принцип наявності мети, політики та стратегії, котрі забезпечують прогресивний розвиток банку; принцип правової досконалості; принцип виваженості соціально-кадрової політики; принцип структурної та функціональної мобільності; принцип технічної озброєності; принцип сприятливості зовнішнього середовища.

Об'єкти: достатність капіталу, ліквідність, платоспроможність, управління ризиками.

Суб'єкти: мета рівень – міжнародні регулюючі суб'єкти управління фінансовою стійкістю; макрорівень – загальнодержавні суб'єкти управління фінансовою стійкістю; внутрішньо системні суб'єкти управління фінансовою стійкістю; мікрорівень: внутрішньобанківські суб'єкти управління фінансовою стійкістю.

Охарактеризовано чинники, що впливають на фінансову стійкість. Їх поділено на зовнішні (мета-, макро- та мікро- рівні) та внутрішні (організаційні, технологічно-інформаційні, фінансові).

Усю сукупність аналітичних методів оцінки фінансової стійкості можна класифікувати на такі основні групи: метод коефіцієнтів: якісний структурний аналіз; коефіцієнтний аналіз; рейтингові методи: інсайдерські; дистанційні; математично-статистичні методи; факторний аналіз; нелінійне оцінювання; дискримінантний аналіз.

У другому розділі **«Оцінювання фінансової стійкості банків України»** доведено, що станом на 01.03.2022 р. в Україні функціонує 69 банків, включаючи 6 державних, 31 – з іноземним капіталом (22 зі 100% іноземним капіталом) і 32 банки приватної форми власності. Особливий статус має Monobank, на офіційному сайті якого зазначено, що це є «роздрібний продукт АТ «Універсал Банк», який виник у межах співпраці з командою «Fintech Band».

Незважаючи на суперечливість тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи протягом досліджуваного періоду, мала місце виражена тенденція до нарощування її потенціалу, про що, зокрема, свідчить зростання сукупних активів банківської системи, нарощування депозитної та капітальної бази.

Результати аналізу динаміки банківської системи за основними показниками дозволяють стверджувати, що на цей час банківську систему України в основному сформовано і подальший її розвиток прямо залежить від ефективності діяльності вже існуючих банків та від їх здатності забезпечити ринок банківськими продуктами. Якщо розглядати фінансовий результат за

2021 р., то слід відзначити, що він є позитивним, але у порівнянні з 2019 р. зменшився на 18629 млн грн.

Станом на квітень 2022 р., в Україні визнані найбільш надійними банками наступні: Креді Аґріколь Банк (Credit Agricole, Франція), Ukrsibbank

(BNP Paribas Group, Франція), Райффайзен банк Аваль (Raiffeisen Bank, Австрія), ПриватБанк (державний), Ощадбанк (державний), Укргазбанк (державний), Укрексімбанк (державний), ОТП Банк (OTP Bank, Угорщина), Кредобанк (PKO Bank Polska, Польща), ПроКредит Банк (ProCredit Bank, Німеччина), ПУМБ (СКМ Фінанс, Україна), Правекс-банк (Intesa Sanpaolo, Італія)

Умови роботи на вітчизняному банківському ринку останні п'ять років є досить складними за рахунок втрати державою контролю над частиною території призвела до втрати банками контролю над частиною позичальників і застав; у середньому, це 15 – 20 % від усього кредитного портфеля; девальвація гривні більше ніж у три рази зробила обслуговування валютних кредитів майже нереальним, навіть для тих позичальників, які хочуть їх погашати.

Було проведено оцінку фінансової стійкості за економічними нормативами. За методикою НБУ, відносно дотримання економічних нормативів діяльності банків України, банки в цілому їх дотримуються.

Аналіз динаміки показників базових і рекомендованих індикаторів фінансової стійкості вітчизняного банківського сектору, дозволяє НБУ сформулювати висновки щодо поточного стану банківської системи, виявити відповідні тенденції та діагностувати банківські ризики, що є основою для розроблення пропозиції щодо застосування антикризових інструментів управління банківським сектором.

У третьому розділі **«Удосконалення методично-організаційного забезпечення оцінювання фінансової стійкості банків»** встановлено, що ССІ зарубіжні методики оцінки фінансової стійкості комерційного банку поділено на 4 категорії: рейтингові системи оцінки (PATROL, ORAP, CAMEL); системи коефіцієнтного аналізу (BAKIS); комплексні системи оцінки банківських ризиків (RATE, RAST); статистичні моделі (SAABA).

В цілому, дослідження рейтингових систем, систем коефіцієнтного аналізу та аналізу однорідних груп, систем комплексної оцінки банківського ризику засвідчило, що різні національні системи оцінки мають певні спільні ознаки: основним інформаційним джерелом для проведення аналізу є фінансова звітність банку; більшість систем використовується для оцінки як фінансової стійкості банку, так і надійності та ризиків банків; як вихідні у них використовуються абсолютні показники, що характеризують масштаби банків, і деякі відносні показники: якість активів, достатність капіталу, прибутковість, ліквідність, ринковий ризик, управління та контроль, економічні та інші показники.

Аналіз функціонування світового банківського ринку в 2021 році засвідчив, що сукупний капітал першого рівня, що належить 1000 найбільших банків світу, становив 9,9 трлн доларів США – це найвищий показник за всю історію спостережень та збільшився на 12,7 % порівняно з попереднім роком. Мінімальний капітал першого рівня банку в рейтингу ТОП 1000 також досяг найвищого рівня за всю історію – 547 мільйонів доларів США. Він вперше подолав позначку 500 мільйонів доларів США і демонструє, незважаючи на

проблеми Covid-19, світовий банківський сектор перебуває на стійких позиціях.

Однак, якщо розглядати показник прибутку та прибутковості, ми зможемо побачити вплив пандемії Covid-19 із помітним падінням показників у порівнянні з минулим роком. Сукупний прибуток до оподаткування знизився на 19,2 % з 1,25 трлн доларів США 936 млрд доларів США. Вперше з 2017 року ця цифра була нижчою за 1 трлн доларів США.

Сукупна рентабельність активів (ROA), ключовий показник прибутковості, знизилася з 0,72 до 0,51 %, що є найнижчим рівнем з 2009 року. Хоча у більшості регіонів вона залишається значно вищою, тільки в одному регіоні показник ROA вищий за 1. % порівняно з п'ятьма, включаючи Близький Схід та Північну Америку, торік; сукупна рентабельність у ЦСЄ становить 1,2 %.

На підставі використання бальної методики оцінювання рівня фінансової стійкості встановлено, що у I кварталі 2021 р., рівень фінансової стійкості можна вважати із деякими ознаками проблемності, коли 40-60 % коефіцієнтів не відповідають рекомендованим значенням, та 10 із 19 відповідають ним. У I кварталі 2022 р. як нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, коли 60-80 % коефіцієнтів не відповідають рекомендованим значенням, тобто тільки 7 із 19 коефіцієнтів.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження реалізоване поставлене завдання щодо узагальнення теоретичних та методичних засад щодо оцінювання фінансової стійкості банків та визначення шляхів підвищення ефективності її діяльності з урахуванням сучасного стану розвитку банківської системи в Україні. Зроблені наступні висновки.

1. Визначено, що фінансова стійкість банків – це здатність банку протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, з метою мінімізації ризиків для збереження максимальної ефективності банківської діяльності в умовах циклічності, позитивного та негативного впливу фінансової глобалізації, розширення взаємозв'язків між банками й іншими фінансовими посередниками, розвитку нових банківських технологій і продуктів.

2. До елементи фінансової стійкості віднесено: капітальну стійкість, організаційно-структурну стійкість, функціональну стійкість, стійкість системи управління ризиками, стійкість інформаційних систем.

3. До принципів фінансової стійкості віднесено: принцип задовільності фінансового стану, принцип наявності мети, політики та стратегії, котрі забезпечують прогресивний розвиток банку; принцип правової досконалості; принцип виваженості соціально-кадрової політики; принцип структурної та функціональної мобільності; принцип технічної озброєності; принцип сприятливості зовнішнього середовища.

4. До об'єктів належить достатність капіталу, ліквідність, платоспроможність, управління ризиками. До суб'єктів: мета рівень – міжнародні регулюючі суб'єкти управління фінансовою стійкістю; макрорівень – загальнодержавні суб'єкти управління фінансовою стійкістю; внутрішньо системні суб'єкти управління фінансовою стійкістю; мікрорівень: внутрішньобанківські суб'єкти управління фінансовою стійкістю.

5. Охарактеризовано чинники, що впливають на фінансову стійкість. Їх поділено на зовнішні (мета-, макро- та мікро- рівні) та внутрішні (організаційні, технологічно-інформаційні, фінансові).

6. Усю сукупність аналітичних методів оцінки фінансової стійкості класифіковано на такі основні групи: метод коефіцієнтів: якісний структурний аналіз; коефіцієнтний аналіз; рейтингові методи: інсайдерські; дистанційні; математично-статистичні методи; факторний аналіз; нелінійне оцінювання; дискримінантний аналіз.

7. Станом на 01.03.2022 р. в Україні функціонує 69 банків, включаючи 6 державних, 31 – з іноземним капіталом (22 зі 100% іноземним капіталом) і 32 банки приватної форми власності. Особливий статус має Monobank, на офіційному сайті якого зазначено, що це є «роздрібний продукт АТ «Універсал Банк», який виник у межах співпраці з командою «Fintech Band».

Незважаючи на суперечливість тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи протягом досліджуваного періоду, мала місце виражена тенденція до нарощування її потенціалу, про що, зокрема, свідчить зростання сукупних активів банківської системи, нарощування депозитної та капітальної бази.

8. Результати аналізу динаміки банківської системи за основними показниками дозволяють стверджувати, що на цей час банківську систему України в основному сформовано і подальший її розвиток прямо залежить від ефективності діяльності вже існуючих банків та від їх здатності забезпечити ринок банківськими продуктами. Якщо розглядати фінансовий результат за 2021 р., то слід відзначити, що він є позитивним, але у порівнянні з 2019 р. зменшився на 18629 млн грн.

9. Станом на квітень 2022 р., в Україні визнані найбільш надійними банками наступні: Креді Аґріколь Банк (Credit Agricole, Франція), Uksibbank (BNP Paribas Group, Франція), Райффайзен банк Аваль (Raiffeisen Bank, Австрія), ПриватБанк (державний), Ощадбанк (державний), Укргазбанк (державний), Укрексімбанк (державний), ОТП Банк (OTP Bank, Угорщина), Кредобанк (PKO Bank Polska, Польща), ПроКредит Банк (ProCredit Bank, Німеччина), ПУМБ (СКМ Фінанс, Україна), Правекс-банк (Intesa Sanpaolo, Італія).

10. Умови роботи на вітчизняному банківському ринку останні п'ять років є досить складними за рахунок втрати державою контролю над частиною території призвела до втрати банками контролю над частиною позичальників і застав; у середньому, це 15 – 20 % від усього кредитного портфеля; девальвація гривні більше ніж у три рази зробила обслуговування валютних

кредитів майже нереальним, навіть для тих позичальників, які хочуть їх погашати.

11. Було проведено оцінку фінансової стійкості за економічними нормативами. За методикою НБУ, відносно дотримання економічних нормативів діяльності банків України, банки в цілому їх дотримуються.

12. Аналіз динаміки показників базових і рекомендованих індикаторів фінансової стійкості вітчизняного банківського сектору, дозволяє НБУ сформулювати висновки щодо поточного стану банківської системи, виявити відповідні тенденції та діагностувати банківські ризики, що є основою для розроблення пропозиції щодо застосування антикризових інструментів управління банківським сектором.

13. Дослідження рейтингових систем, систем коефіцієнтного аналізу та аналізу однорідних груп, систем комплексної оцінки банківського ризику засвідчило, що різні національні системи оцінки мають певні спільні ознаки: основним інформаційним джерелом для проведення аналізу є фінансова звітність банку; більшість систем використовується для оцінки як фінансової стійкості банку, так і надійності та ризиків банків; як вихідні у них використовуються абсолютні показники, що характеризують масштаби банків, і деякі відносні показники: якість активів, достатність капіталу, прибутковість, ліквідність, ринковий ризик, управління та контроль, економічні та інші показники.

14. Аналіз функціонування світового банківського ринку в 2021 році засвідчив, що сукупний капітал першого рівня, що належить 1000 найбільших банків світу, становив 9,9 трлн доларів США – це найвищий показник за всю історію спостережень та збільшився на 12,7 % порівняно з попереднім роком. Мінімальний капітал першого рівня банку в рейтингу ТОП 1000 також досяг найвищого рівня за всю історію – 547 мільйонів доларів США. Він вперше подолав позначку 500 мільйонів доларів США і демонструє, незважаючи на проблеми Covid-19, світовий банківський сектор перебуває на стійких позиціях.

15. На підставі використання бальної методики оцінювання рівня фінансової стійкості встановлено, що у I кварталі 2021 р., рівень фінансової стійкості можна вважати із деякими ознаками проблемності, коли 40-60 % коефіцієнтів не відповідають рекомендованим значенням, та 10 із 19 відповідають ним. У I кварталі 2022 р. як нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, коли 60-80 % коефіцієнтів не відповідають рекомендованим значенням, тобто тільки 7 із 19 коефіцієнтів.